

CONSILIUL JUDEȚEAN TULCEA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI ECO-MUZEALE

BIBLIOTECA
ISTRO-PONTICĂ
Seria
ARHEOLOGIE

9

DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS

50 de ani de la începutul cercetărilor arheologice la Babadag (1962-2012)

**DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS.
50 DE ANI DE LA ÎNCEPUTUL CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE LA BABADAG
(1962-2012)**

**Actele conferinței „*Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations at Babadag*”,
Tulcea, 20-22 septembrie 2012**

INSTITUTUL DE CERCETARI ECO-MUZEALE

Lower Danube Prehistory.
50 years of excavations at Babadag (1962-2012)
*Proceedings of "Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations
at Babadag" Conference, Tulcea, September 20th-22th*

Edited by:

Sorin-Cristian AILINCĂI,
Alexandra ȚÂRLEA,
Cristian MICU

**Din preistoria Dunării de Jos.
50 de ani de la începutul cercetărilor
arheologice la Babadag (1962-2012)**

*Actele conferinței „Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations
at Babadag”, Tulcea, 20-22 septembrie 2012*

Volum editat de

Sorin-Cristian AILINCĂI,
Alexandra ȚÂRLEA,
Cristian MICU

DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS. 50 DE ANI DE LA ÎNCEPUTUL CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE LA BABADAG (1962-2012)/ LOWER DANUBE PREHISTORY. 50 YEARS OF EXCAVATIONS AT BABADAG (1962-2012)

Actele conferinței Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations at Babadag, Tulcea, 20-22 septembrie 2012 / Proceedings of "Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations at Babadag" Conference, Tulcea, September 20th-22th

Volum publicat de / Published by: Institutul de Cercetări Eco-Muzeale

Adresa / Address: Str. Progresului, nr. 32, 820009, Tulcea, România, icem@icemtl.ro

Website: <http://www.icemtl.ro/>

Editori / Editors: Sorin-Cristian AILINCĂI, Alexandra-Clara ȚÂRLEA, Cristian MICU

Tehnoredactare / Computer graphics: Camelia KAIM

Toate lucrările publicate au fost recenzate de specialiști în domeniu
This is a peer-reviewed volume

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS – 50 DE ANI DE LA ÎNCEPUTUL CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE LA BABADAG (1962-2012). Conferință națională (2012; Tulcea)

Din Preistoria Dunării de Jos : 50 de ani de la începutul cercetărilor arheologice la Babadag (1962-2012) : conferință națională : Tulcea, 20-22 septembrie 2012 / ed: Sorin Cristian Ailincăi, Alexandra Țârlea, Cristian Micu : Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2013

Bibliogr.

ISBN: 978-606-654-072-8

I. Ailincăi, Sorin Cristian (ed.)
II. Țârlea, Alexandra (ed.)
III. Micu, Cristian (ed.)

902(498 Babadag)"1962/2012"

C U P R I N S / C O N T E N T S

Cuvânt înainte / *Note from the editors* 9

Sorin-Cristian AILINCAI

Arheologia perioadei timpurii a epocii fierului

în Dobrogea – un istoric al cercetării 13

The Archaeology of the Early Iron Age in Dobrogea: state of research

STUDII DE ISTORIE VECHĂ ȘI ARHEOLOGIE / STUDIES IN ANCIENT HISTORY AND ARCHAEOLOGY

Cristian Eduard ȘTEFAN

Noi date referitoare la plastice de lut din așezarea eneolitică

de la Radovanu–*La Muscalu* 45

New Data Regarding the Clay Figurines from the Radovanu–La Muscalu Settlement

Anca-Diana POPESCU

Cele mai timpurii obiecte de argint din Europa

..... 67

The Earliest Silver Objects of Europe

Mirela VERNESCU, Costin CROITORU

Late Copper Age and Bronze Age Tumuli in the North-Eastern Part

of Brăila Plain and Covurlui Plain 89

Alexandra ȚÂRLEA, Mihai FLOREA

Hoard, Feasts and Travels. Possible social and economic responses

to environment and landscape during Middle Bronze Age in NW Romania

and NE Hungary 131

Oliver DIETRICH

Cele mai timpurii celturi din Europa de Sud-Est.

Pe urmele unei inovații tehnice a epocii bronzului 169

The Earliest Socketed Axes of South-Eastern Europe. On the Tracks of a Bronze Age Technological Innovation

Bogdan Petru NICULIĂ

Câteva observații privind descoperirile de bronzuri din Bucovina 185

Prehistoric Bronze Objects from Bucovina: a Synopsis

Stanislav ȚERNA, Denis TOPAL

Ex Oriente: un depozit „răsăritean” de bronzuri de lângă satul Brănești,

raionul Orhei, Republica Moldova 215

Ex Oriente: an Eastern Bronze Hoard found at Brănești, Orhei County, Republic of Moldova

Laura DIETRICH

Visible workshops for invisible commodities.

Leatherworking in the Late Bronze Age Noua culture's 'ashmounds' 227

Attila LÁSZLÓ

Troia VII – reper cronologic ?

Din nou despre relațiile dintre regiunile istro-pontice și spațiul egeeo-anatolian la

sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în lumina noilor cercetări 247

Troy – A Chronological Marker? Once again about the relations between the Danube –

Northern Black Sea regions and the Aegean and Anatolia at the end of the Bronze Age and the beginning of the Iron Age in the light of new researches

Gabriel BĂLAN

Așezările fortificate din aria culturii Gáva din România 267

The Fortifications of Gáva Culture in Romania

Aurel ZANOCI

Fortificațiile din arealul culturilor Babadag și Cozia-Saharna 313

The Fortifications of the Babadag and Cozia-Saharna Cultures

Ion NICULIȚĂ, Aurel ZANOCI, Mihail BĂȚ

Siturile de pe interfluviul Saharna Mare (sfârșitul sec. XII - sec. III a.Chr.) 351

The Settlements from the Saharna Mare Inter-fluvial Area

(the End of the 12th Century BC – the 3rd Century BC)

Florian MIHAIL, Adrian ADAMESCU

Piese prelucrate din piatră și os descoperite în așezarea din prima epocă a fierului de la Vânători, jud. Galați 373
Stone and Bone Artefacts from the Early Iron Age Settlement at Vânători, Galați County

Sorin-Cristian AILINCĂI, Florian MIHAIL, Mihai CONSTANTINESCU

Așezarea din prima epocă a fierului de la Enisala–Palanca.
Cercetările arheologice din anul 2010 387
The Early Iron Age Settlement at Enisala–Palanca. The 2010 Archaeological Investigations

Cristian SCHUSTER

Prima vârstă a fierului în bazinul Argeșului și până la Valea Mostiștei
(Muntenia centrală, România) 461
*The Early Iron Age on the Territory between the Argeș Basin and Mostiștea Valley
(Central Muntenia, Romania)*

ANTROPOLOGIE / ANTHROPOLOGY

Mihai CONSTANTINESCU, Andrei SOFICARU

Analiza antropologică a osemintelor din tumulul de la Rahman (jud. Tulcea) 487
Anthropological Analysis of the Human Bones from the Rahman Tumulus (Tulcea County)

ARHEOZOOLOGIE / ARCHAEOZOOLOGY

Simina STANC, Valentin RADU

Exploatarea resurselor animale de către locuitorii așezării de la Niculițel
(cultura Babadag): date arheozoologice 495
*Animal Resources Exploitation in the Settlement of Niculițel (Babadag Culture):
Archaeozoological Data*

Simina STANC, Sorin-Cristian AILINCĂI

Studiul preliminar asupra unui eșantion faunistic provenit
din situl de la Babadag (cultura Babadag) 503
Preliminary Study of a Faunal Sample from Babadag Site (Babadag Culture)

GIS

Valentin PANAIT, Aurel STĂNICĂ, Marcela TONE, Marian MIERLĂ

Distribuția siturilor arheologice din cadrul podișului Babadag în funcție
de energia solară și tipurile majore de vegetație 511

*The Distribution of the Archaeological Sites Depending on the Solar Energy
and Major Types of Vegetation in the Frame of Babadag Plateau*

Abrevieri / List of abbreviations 523

Publicațiile Institutului de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea 527

Exploatarea resurselor animale de către locuitorii așezării de la Niculițel (cultura Babadag): date arheozoologice

Simina Stanc, Valentin Radu***

Abstract: The analyzed fauna remains resulted from the archaeological researches carried out in 1988 and 2000 at Niculițel–Cornet. The analyzed sample contains 902 remains, from fish, reptiles, birds and mammals. The highest ratio within the sample is occupied by the mammal bones, with 615 remains, out of which 397 were also identified by species. The identified domestic mammal species are: cattle (*Bos taurus*), sheep (*Ovis aries*), goat (*Capra hircus*), horse (*Equus caballus*), pig (*Sus domesticus*), with cattle prevailing. The identified wild mammal species are: red deer (*Cervus elaphus*), wild boar (*Sus scrofa*) and roe deer (*Capreolus capreolus*), with highest number of remains belonging to red deer. There is a single fragment from birds and 6 fragments from reptiles. Fish remains are numerous (276) and the following species were identified: pike (*Esox lucius*), common carp (*Cyprinus carpio*), tench (*Tinca tinca*), catfish (*Silurus glanis*) and zander (*Sander lucioperca*).

Rezumat: Resturile faunistice analizate provin din cele două campanii arheologice preventive derulate în anii 1988 și 2000 în situl de la Niculițel–Cornet. Eșantionul analizat cuprinde 902 resturi care provin de la pești, reptile, păsări și mamifere. Cea mai mare proporție o dețin resturile de la mamiferele domestice (615 fragmente), dintre care 397 au fost identificate până la nivel de specie. Speciile de mamifere domestice sunt următoarele: vacă (*Bos taurus*), oaie (*Ovis aries*), capră (*Capra hircus*), cal (*Equus caballus*), porc (*Sus domesticus*), între acestea vita având cea mai mare frecvență. Pe lângă acestea au mai fost documentate următoarele speciile de mamifere sălbatice: cerb (*Cervus elaphus*), mistreț (*Sus scrofa*) și căprior (*Capreolus capreolus*), cerbul având proporția cea mai mare ca număr de resturi, lângă care au fost înregistrate un rest de la păsări și șase fragmente de reptile. Resturile de pește sunt destul de numeroase (276) și am putut evidenția existența următoarelor specii: știucă (*Esox lucius*), crap (*Cyprinus carpio*), lin (*Tinca tinca*), somn (*Silurus glanis*) și șalău (*Sander lucioperca*).

Key words: archaeozoology, Early Iron Age, Niculițel, Babadag culture, quantification.

Cuvinte cheie: arheozoologie, prima epocă a fierului, Niculițel, cultura Babadag, cuantificare.

* Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Biologie, Platforma ARHEOINVEST, Bd. Carol I, 20A, 700505, Iași, România; e-mail: simina_stanc@yahoo.com

** Muzeul Național de Istorie a României, București, România; e-mail: valipeste@yahoo.com

Introducere

Identificat în nord-vestul Dobrogei, situl arheologic din punctul *Cornet* este amplasat la cca. 5 km nord de comuna Niculițel, jud. Tulcea, în zona bălților Dunării, pe o terasă relativ înaltă din apropierea lacului Gorgonel. Obiectivul a fost cercetat în 1988 și 2000 cu ocazia unor campanii de salvare, prilejuite de instalarea unor conducte de gaz metan, ce au cuprins o suprafață de aproximativ 2000 mp. Investigațiile au fost conduse de Florin Topoleanu (1988, parțial 2000) și Gavrilă Simion (o parte a campaniei 2000); la acestea au mai participat Gabriel Jugănarul (1988) și Sorin Ailincăi (2000).

Informațiile arheologice salvate cu acest prilej sunt foarte bogate și variate. Astfel, cele mai vechi urme de locuire datează din eneolitic (cultura Gumelnița, faza A1)¹, urmate de perioada mijlocie a epocii bronzului², epoca timpurie a fierului, perioada elenistică și cea romană³.

Majoritatea covârșitoare a descoperirilor aparțin unei întinse așezări a culturii Babadag, doar sumar publicată în câteva articole dedicate mai ales numeroaselor complexe care conțineau oseminte umane⁴. Din punct de vedere cronologic, această manifestare culturală a fost datată în Dobrogea, SE Moldovei și E Munteniei, de la sfârșitul sec. XI până spre prima jumătate a sec. VII a.Chr.⁵.

Date referitoare la exploatarea resurselor animale

Contribuția de față vine să aducă noi date referitoare într-un domeniu puțin cunoscut, și anume acela al exploatării resurselor animale în interiorul comunităților hallstattiene timpurii din zona istro-pontică⁶.

Resturile faunistice analizate provin din cele două campanii arheologice menționate mai sus. Eșantionul cuprinde 902 resturi, dintre care patru provin de la om (*Homo sapiens*). Resturile identificate aparțin la patru grupe taxonomice: pești, reptile, păsări și mamifere. Proporția cea mai mare în cadrul eșantionului o au oasele de mamifere, de la care provin 615 resturi (Tabelul 1), dintre acestea fiind identificate până la nivel de specie 397. Speciile de mamifere domestice identificate sunt: vita domestică (*Bos taurus*), oaia (*Ovis aries*), capra (*Capra hircus*),

¹ Micu *et alii* 2009.

² Ailincăi 2005.

³ Topoleanu, Jugănarul 1995.

⁴ Jugănarul, Topoleanu 1994; Topoleanu, Jugănarul 1995; Ailincăi, Topoleanu 2003; Ailincăi 2008; Constantinescu, Mirițoiu 2008.

⁵ Morintz 1964; Morintz 1987; Jugănarul 2005; Ailincăi 2010.

⁶ Vezi de exemplu Vasilescu-Ureche, Haimovici 1976; Haimovici, Bodi 2003; Haimovici 2008.

calul (*Equus caballus*) (Fig. 1, 2, 3), porcul (*Sus domesticus*). În cadrul grupului de mamifere domestice ponderea cea mai mare o are vita domestică, care reprezintă 46,6% din totalul resturilor de mamifere identificate. După vita domestică urmează ovicaprinele, a căror pondere este 19%, iar apoi calul care reprezintă 10,5% din totalul resturilor de mamifere identificate (Tabelul 2).

Tabelul 1. Grupe faunistice identificate în eșantion /
Faunal groups identified in the sample.

Grup faunistic	NR	%
Pești	276	30,73
Reptile	6	0,67
Păsări	1	0,11
Mamifere	615	68,49
Total eșantion	898	100
<i>Homo sapiens</i>	4	-

Au fost identificate următoarele specii de mamifere sălbatice: cerb (*Cervus elaphus*) (Fig. 4), mistreț (*Sus scrofa*) și căprior (*Capreolus capreolus*); cele mai multe resturi aparțin cerbului (8,3% din totalul resturilor de mamifere identificate) (Tabelul 2).

Pentru 218 resturi faunistice care provin de la mamifere nu s-a putut stabili specia căreia îi aparțin.

De la păsări provine un singur rest și de la reptile 6 plăcuțe dermice din carapace, care aparțin la două specii de broaște țetoase (*Testudo graeca* și *Emys orbicularis*).

Resturile de pești sunt numeroase (276), reprezentând circa 31% din întregul eșantion. Speciile identificate sunt: știucă (*Esox lucius*), crap (*Cyprinus carpio*), lin (*Tinca tinca*), somn (*Silurus glanis*) și șalău (*Sander lucioperca*). Proporția cea mai ridicată o au resturile de crap (reprezentând 67% din totalul resturilor de pește identificate), aceasta specie fiind urmată de somn (23,9%) și știucă (4,3%) (Tabelul 3).

Tabelul 2. Cuantificarea resturilor de mamifere identificate /
Mammal's remains quantification.

Specie	NR	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i>	185	46,6	9	28,13
<i>Canis familiaris</i>	28	7,05	3	9,38
<i>Equus caballus</i>	42	10,58	4	12,5
<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	76	19,14	6	18,75
<i>Sus domesticus</i>	20	5,04	4	12,5
Total mamifere domestice	351	88,41	26	81,25
<i>Cervus elaphus</i>	33	8,31	3	9,38
<i>Capreolus capreolus</i>	5	1,26	1	3,12
<i>Sus scrofa</i>	8	2,02	2	6,25
Total mamifere salbatice	46	11,59	6	18,75
Total mamifere identificate specific	397	100	32	100

Tabelul 3. Cuantificarea resturilor de pește identificate /
Fish remains quantification.

Taxon	NR	%
<i>Esox lucius</i>	9	4,39
<i>Cyprinus carpio</i>	139	67,8
<i>Tinca tinca</i>	1	0,49
<i>Silurus glanis</i>	49	23,9
<i>Sander lucioperca</i>	7	3,42
Total resturi determinate	205	100
Resturi nedeterminate specific	71	-
Total pești	276	-

Concluzii

În eșantionul provenit de la Niculițel ponderea resturilor aparținând mamiferelor domestice este 88,4%, indicând faptul că principala sursă de hrană o reprezenta creșterea animalelor. Resturile de mamifere sălbatice reprezintă 11,59% din totalul mamiferelor identificate, vânătoarea având o importanță relativ redusă în economia alimentară a acestei așezări.

În cadrul grupului de mamifere domestice domină ca număr de resturi vita, urmată de ovicaprine și apoi cal.

Au fost identificate trei specii de mamifere sălbatice, între acestea dominând cerbul. Din punct de vedere ecologic, lista speciilor vâdate indică exploatarea, în principal, a biotopului de pădure (*Sus scrofa*, *Cervus elaphus*), dar și a celui de lizieră (*Capreolus capreolus*). Astăzi cerbul nu mai este întâlnit în zonă, arealul de răspândire al acestei specii fiind restrâns la zona carpatică.

Pescuitul este o ocupație relativ importantă pentru procurarea hranei pentru locuitorii așezării de la Niculițel; resturile de pește reprezintă 30,7% din întregul eșantion.

Mulțumiri

Studiul a fost realizat în cadrul unui grant al ANCS, CNCS – UEFISCDI, proiect număr PN-II-RU-TE-2011-3-0146.

Bibliografie

- Ailincăi, S.C. 2005, *Un topor din bronz descoperit la Niculițel, jud. Tulcea*, SCIVA 54-56, 2003-2005, 271-277.
- Ailincăi, S.C. 2008, *The Dead among the Living in the Babadag Settlement from Niculițel–Cornet (Tulcea county, Romania)*, în Sîrbu, V., Ștefănescu, R. (eds.), *Funerary Practices in Central and Eastern Europe (10th c. BC – 3rd c. AD). Proceedings of the 10th International Colloquium of Funerary Archaeology*, Brăila-Brașov, 11-30.
- Ailincăi, S.C. 2010, *Începuturile epocii fierului în Dobrogea*, teză de doctorat susținută în cadrul Universității A. I. Cuza din Iași.
- Ailincăi, S., Topoleanu, F. 2003, *Noi complexe cu oseminte umane în așezarea de tip Babadag de la Niculițe–Cornet*, Peuce, S.N. 1, 45-50.
- Constantinescu, M., Mirițoiu, N. 2008, *Anthropological analysis of the human osteological remains from the Niculițel–Cornet site*, în Sîrbu, V., Ștefănescu, R. (eds.), *Funerary Practices in Central and eastern Europe (10th c. BC – 3rd c. AD). Proceedings of the 10th International Colloquium of Funerary Archaeology*, Brăila-Brașov, 69-83.
- Haimovici, S. 2008, *Studiul materialului arheozoologic din așezarea hallstattiană de la Babadag*, Peuce, S.N. 6, 149-164.
- Haimovici, S., Bodi, G. 2003, *Studiul paleofaunei descoperită în trei situri hallstattiene din nordul Dobrogei*, Peuce, S.N. 1, 477-476.
- Jugănar, G. 2005, *Cultura Babadag*, I, Constanța.
- Jugănar, G., Topoleanu, F. 1994, *Gropi funerare în așezarea hallstattiană de la Niculițel–Cornet (jud. Tulcea)*, Istros 7, 71-82.
- Micu, C., Mihail, F., Carozza, L., Florea, M. 2009, *Câteva observații asupra unor situri eneolitice din zona de nord a Dobrogei*, Peuce, S.N. 7, 9-48.
- Morintz, S. 1964, *Quelques problèmes concernant la période ancienne du Hallstatt au Bas Danube a la lumière des fouilles de Babadag*, Dacia, N.S. 8, 101-118.
- Morintz, S. 1987, *Noi date și probleme privind perioadele hallstattiană timpurie și mijlocie în zona istro-pontică (Cercetările de la Babadag)*, Thraco-Dacica 8, 1-2, 39-71.
- Topoleanu, F., Jugănar, G. 1995, *Așezarea de tip Babadag de la Niculițel “Cornet” (jud. Tulcea). Săpăturile de salvare efectuate în 1988*, Peuce 11, 1995, 203-229.
- Vasilescu-Ureche, R., Haimovici, S. 1976, *Studiu preliminar al materialului faunistic din așezarea hallstattiană de la Rasova–Malul Roșu*, Pontica 9, 29-36.

Fig. 1. Metatars de *Bos taurus* /
Metatarsus of Bos taurus.

Fig. 2. Metatars de *Equus caballus* /
Metatarsus of Equus caballus.

Fig. 3. Mandibule de *Ovis aries* / *Capra hircus* /
Mandibles of Ovis aries / *Capra hircus*.

Fig. 4. Fragment de mandibula de *Cervus elaphus* /
Mandible fragment of Cervus elaphus.